

YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE ORTAK ÖLÇÜTLER ve TÖMER

Dursun Köse

Özet

Ankara Üniversitesi TÖMERde oluşturulan bir çalışma grubu, TÖMER Türkçe öğretimi eğitim programlarını ve sınavlarını, Avrupa Konseyi'nin onayladığı 'Yabancı dil öğretimi ortak ölçütleri'ne uygun hale getirmiştir. Yapılan çalışmalar istatistiksel veriler ışığında raporlaştırılmış ve konseyin onayına sunulmuştur.

***Anahtar sözcükler:** Yabancı dil öğretimi, dil portfolyosu, ortak ölçütler, TÖMER, Türkçe.*

THE COMMON FRAMEWORK IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES AND TÖMER

Abstract

'The Common European Framework of Reference for Languages', approved by the European Council, is a study that is accepted by member countries and in the process of being adopted to member countries' education systems.

It is essential that Turkey, being a member of the European Council, should prepare her education programmes and tests for the teaching of Turkish as a foreign language to reach these criteria. The study group that was formed to this end has carried out studies for the purposes of developing education programme and making changes in the domain of assessment.

***Keywords:** Foreign language teaching, language portfolio, common framework, TÖMER, Turkish.*

Giriş

Avrupa Konseyine bağlı ülkeler, kendi dillerini yabancılara öğretmek için, ders programlarını, kitaplarını, sınavlarını ve ders araç-gereçleri ile yöntemlerini 'Avrupa Yabancı Dil Öğretimi Ortak Ölçütleri'ne uygun hale getirmeye başlamışlar, çalışmalarına Avrupa Konseyi Yabancı Diller Ortak Ölçütleri (The Common European Framework of Reference for Languages) doğrultusunda yön vermişlerdir. Bu bağlamda TÖMER, Avrupa Konseyi'ne başvurarak 'Avrupa Dil Portfolyosu' veren bir merkez olma yetkisi almış, aldığı bu yetkinin sorumluluğunda yabancı dil öğretim programlarını ve sınavlarını ortak ölçütlere uygun hale getirmek için bir çalışma grubu oluşturmuştur.

TÖMER çalışma grubuna Ankara Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü Doç Dr. N. Engin Uzun başkanlık etmiş, TÖMER Merkez Türkçe Bölüm Başkanı Dr. M. Hadi Benhür denetiminde, Dursun Köse, Tülin Yalman, Serpil Şahin Gönül ve Buket Düzyol'dan oluşan çalışma grubu, 05.01.2004-05.04.2004 tarihleri arasında çalışmalarını kuramsal ve uygulamalı olarak yürütmüş ve tamamlamıştır. Bazı dinleme metinlerinin hazırlanmasında TÖMER Türkçe okutmanı Şamil Soyağır çalışmaya katkıda bulunmuştur.

Çalışma, kuram ve uygulama olmak üzere iki bölümden oluşmuştur. Ankara Üniversitesi TÖMER Tunalı Hilmi, Kızılay, İstanbul Şişli ve İzmir şubelerinde Türkiye Türkçesi öğrenen yabancı uyruklu öğrenciler uygulama alanına dahil edilmiştir. Ankara Üniversitesi TÖMERde Türkçe öğretimi Temel 1A, 1B, 2A, 2B, Orta 1A, 1B, 2A, 2B ve Yüksek 1A, 1B, 2A, 2B olmak üzere toplam 12 düzeyden oluşmaktadır. Ölçütlerde belirtilen düzeylere göre şu şekilde bir karşılaştırma yapmak mümkündür (Tablo 1).

A1	Temel 1A Temel 1B
A2	Temel 2A Temel 2B
B1	Orta 1A Orta 1B
B2	Orta 2A Orta 2B Yüksek 1A Yüksek 1B
C1	Yüksek 2A Yüksek 2B İleri Türkçe

Tablo 1

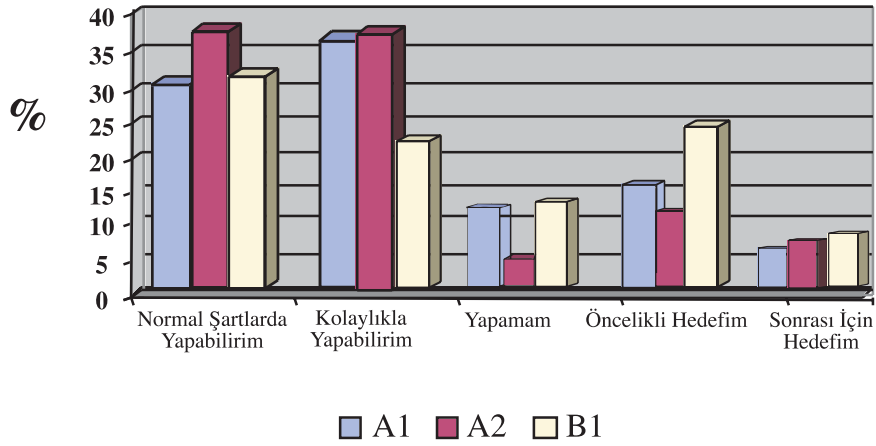
Çalışma evreni belirlendikten sonra görev dağılımları yapılarak çalışmanın aşamalarına geçilmiştir. Çalışmanın aşamaları aşağıda kısaca özetlenmiştir.

- Kaynakça araştırması/taraması
- Almanca ve İngilizcedeki örnek modellerin incelenmesi
- Betimlemelerin Hitit Yabancılar İçin Türkçe ders kitabına uygunluğunun saptanması

- A1, A2-B1, B2-C1, C2 düzeylerine ait betimlemelerin incelenmesi
- Araştırmaya esas alınacak düzeyin belirlenmesi
- Öğretim programının hazırlanması
- Öğretim programına paralel sınavların hazırlanması
- Pilot sınıfların tespit edilmesi
- Pilot sınıflarda ders verecek okutmanların tespit edilerek bilgilendirilmesi
- Belirlenen pilot sınıflara ön sınavın uygulanması (ön test)
- Öğretim programının uygulanması (32 saat)
- Son sınavın deney ve kontrol gruplarına uygulanması (son test)
- Sonuçların istatistiksel olarak değerlendirilmesi
- Raporlaştırma

Uygulama, Ankara Üniversitesi TÖMER Tunalı Hilmi, Kızılay, İstanbul Şişli ve İzmir Alsancak şubelerinde yapılmıştır. Uygulamaya 116 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin tamamı kurslara farklı ülkelerden katılan yabancı uyruklu kursiyerlerden oluşmuştur. Uygulamada 12 öğretim görevlisi yer almıştır. Yapılan uygulamanın sonuçları aşağıda belirtilmiştir.

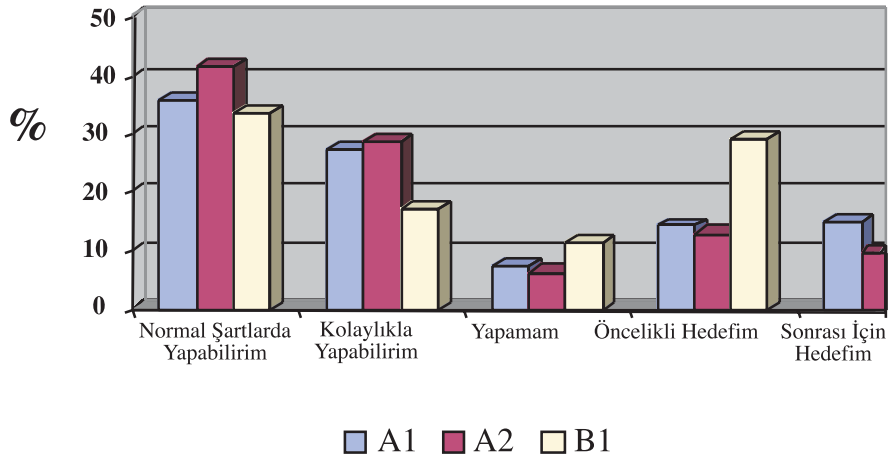
Temel 1A ve Temel 1B düzeylerini bitiren öğrencilere 'A1', Temel 2A ve Temel 2B düzeylerini bitiren öğrencilere 'A2' ve Orta 1A ile Orta 1B düzeylerini bitiren öğrencilere 'B1' betimleme metinleri verilerek kendilerini değerlendirmeleri istenmiştir. Elde edilen sonuçlar dil becerilerine göre tablo 2, 3, 4, 5 ve 6'da görülmektedir. Elde edilen sonuçların ışığında, hazırlanan pilot uygulamanın 'B1' düzeyine göre olması, kursiyerlerin özellikle 'B1' düzeyindeki betimlemelere yüksek oranda 'Yapamam' yanıtını vermelerinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 2: Dinleme

Tablo 2’de, öğrencilerin A1, A2 ve B1 düzeylerindeki dinleme betimlemelerine verdikleri cevaplar istatistiksel olarak görülmektedir. ‘Normal Şartlarda Yapabilirim’ seçeneğini işaretleyen öğrencilerin oranı her üç düzey için anlamlı bir fark oluşturmamaktadır. Ancak ‘Kolaylıkla Yapabilirim’ seçeneğine bakıldığında B1 düzeyi oranlarının düşük olduğu görülmektedir. ‘Yapamam’ ve ‘Öncelikli Hedefim’ seçeneklerinde yine B1 düzeyi oranının diğerlerine göre yüksek olduğu görülmektedir.

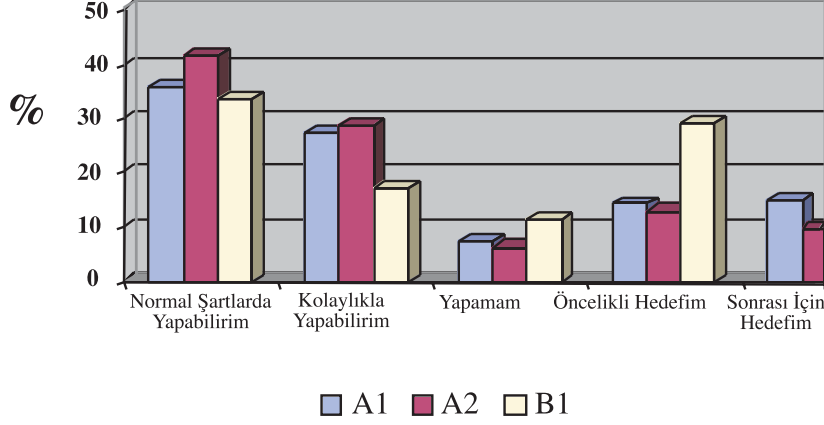
Tablo 3’te kursiyerlerin A1, A2 ve B1 düzeylerindeki okuma betimlemelerine verdikleri cevaplar istatistiksel olarak görülmektedir. Dinleme becerisinde olduğu gibi okuma becerisinde de ‘Normal Şartlarda Yapabilirim’ seçeneğini işaretleyen kursiyerlerin oranları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Ancak ‘Kolaylıkla Yapabilirim’ seçeneğine yapılan işaretlemelerde, B1 düzeyinde A1 ve A2 düzeyine göre neredeyse %50 oranında bir azalma görülmektedir. ‘Yapamam’ ve ‘Öncelikli Hedefim’ seçeneğine yapılan işaretlemede belirgin bir oranda farklılık görülmektedir. Bu sonuca göre kursiyerlerin okuma becerisine yönelik betimlemelerde B1 düzeyindeki yönergeleri yapamama oranının yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3: Okuma

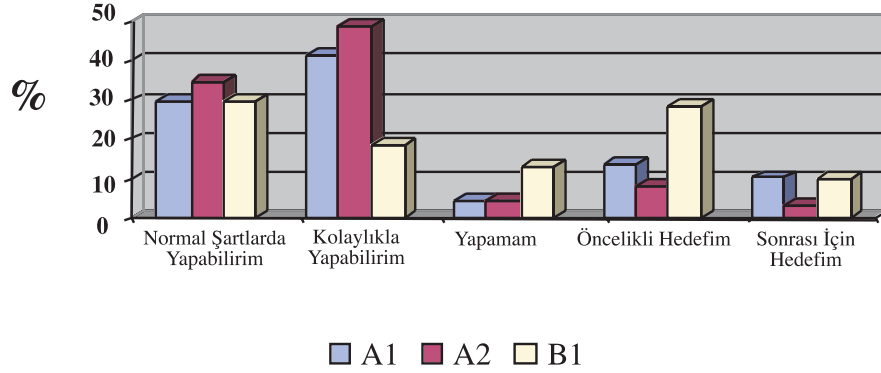
Tablo 4’te öğrencilerin A1, A2 ve B1 düzeylerindeki karşılıklı konuşma betimlemelerine verdikleri cevaplar istatistiksel olarak görülmektedir. Kursiyerlerin karşılıklı konuşma becerisinde ‘Normal Şartlarda Yapabilirim’ seçeneğine verdikleri cevaplar doğrultusunda B1 düzeyinin A1 ve A2 düzeyine göre düşük oranda olduğu söylenebilir. ‘Kolaylıkla Yapabilirim’ seçeneğinde anlamlı bir fark görülmemektedir. B1 düzeyinde ‘Yapamam’ seçeneğini işaretleyen kursiyerlerin oranı A1 ve A2 düzeyine göre %50 fazladır. Kursiyerlerin %28,1’i B1 düzeyi

karşılıklı konuşma betimlemelerini öncelikli hedefi olarak görmektedir. A1 ve A2’de ise bu oran %50 düşüktür.

Tablo 4: Karşılıklı Konuşma

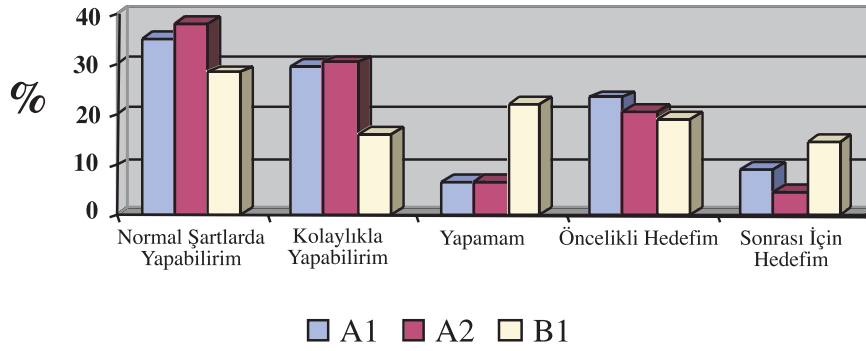
Tablo 5’te öğrencilerin A1, A2 ve B1 düzeylerindeki sözlü anlatım betimlemelerine verdikleri cevaplar istatistiksel olarak görülmektedir. Kursiyerlerin sözlü anlatımda ‘Normal Şartlarda Yapabilirim’ seçeneğine verdikleri cevaplar üç düzey için anlamlı bir fark oluşturmamaktadır. Ancak ‘Kolaylıkla Yapabilirim’ seçeneğinde B1 düzeyi ile A1/A2 düzeyleri arasında anlamlı bir fark görülmektedir. B1 düzeyinde ‘Yapamam’ seçeneğini işaretleyen kursiyerlerin oranı A1 ve A2 düzeyine göre %50 fazladır. Kursiyerlerin %28,8’i B1 düzeyi sözlü anlatım betimlemelerini öncelikli hedef olarak görmektedir.

Tablo 5: Sözlü Anlatım

Tablo 6’da öğrencilerin A1, A2 ve B1 düzeylerindeki yazılı anlatım betimlemelerine verdikleri cevaplar istatistiksel olarak görülmektedir. Kursiyerlerin

yazılı anlatım becerisinde ‘Normal Şartlarda Yapabilirim’ seçeneğine verdikleri cevaplar doğrultusunda B1 düzeyinin A1 ve A2 düzeyine göre düşük oranda olduğu söylenebilir. ‘Kolaylıkla Yapabilirim’ seçeneğinde anlamlı bir fark görülmektedir: B1 düzeyinde ‘Yapamam’ seçeneğini işaretleyen kursiyerlerin oranı A1 ve A2 düzeyine göre %75 fazladır. Tablo 6’dan çıkan en belirgin sonuç, kursiyerlerin özellikle yazılı anlatımdaki betimlemeleri diğer becerilere göre anlamlı bir fark yaratacak oranda *yapamadıklarını* belirtmeleridir.

Tablo 6: Yazılı Anlatım

Öğretim programının hazırlanması

Öğretim programı ‘B1’ düzeyi hedef alınarak hazırlanmıştır. Belirlenen pilot sınıfta uygulaması yapılan program 4 üniteden oluşmaktadır. Ünitelerin uygulanabilirlik süresi 8 ders saati kadardır. Hazırlanan tüm program için 32 saat gerekmektedir. Her bir ünite 5 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler Tablo 7’de gösterilmiştir. Hazırlanan üniteler; öğrenci fotokopileri, öğretmen kopyası, televizyon, radyo, gazete, video, kasetçalar ve tepegözden oluşan araçlarla desteklenmiştir. Karşılıklı konuşma uygulamaları video kamera ile kaydedilmiş ve daha sonra öğrencilerle birlikte değerlendirmesi yapılmıştır. Dinleme metinleri günlük hayattaki kullanıma bağlı kalmak amacıyla doğal ortamda kaydedilmiş ya da özgün metinler kullanılmıştır.

İletişimsel Etkinlikler	
Dinleme	Genel olarak dinlediğini anlama Anonsları ve talimatları anlama Topluluk içinde seyirci veya dinleyici olarak anlama Radyo programlarını anlama Televizyon programlarını ve filmleri anlama Karşılıklı konuşma esnasında söylenenleri anlama
Okuma	Genel olarak okuduğunu anlama Yazılı yönergeleri anlama Gazete gibi yazılı basın haberlerini anlama Genel konuları içeren metinleri anlama
Karşılıklı Konuşma	Genel olarak karşılıklı konuşma Bilgi alışverişinde bulunma Pazarlama Röportaj yapma Sohbet etme Tartışma
Sözlü Anlatım	Tasvir etme Hikaye yada olay anlatma Yorumlama Özet çıkarma ve kendi görüşlerini aktarma
Yazılı Anlatım	Not alma Bilgilendirme Form doldurma Yazışma

Tablo 7

Ölçme ve değerlendirme: Sınavlar

Çalışmanın ikinci ve en önemli bölümünü Avrupa Konseyi Yabancı Dil Öğretimi Ölçütlerine uygun olarak hazırlanan sınavlar oluşturmaktadır. Sınavlar öğretim programına paralel olarak hazırlanmış, yazılı ve sözlü sınav olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Tablo 8 sınavların aşamalarını göstermektedir. Kursiyerlerin dil okullarından aldıkları sertifika ve diploma türündeki belgeler, hem kişinin dil düzeyini belgelemesi hem de iş başvurusu sırasında kullanabilmesi açısından önemlidir. Bu nedenle verilecek sertifika ya da diplomaların ölçütlere uygun olarak hazırlanmış olması önem taşımaktadır. Bu çalışmada uygulanan sınavlar Avrupa Konseyi Yabancı Dil Öğretimi Ölçütlerinde belirtilen esaslara göre hazırlanmıştır.

Yazılı sınav	Okuma Dinleme Yazılı Anlatım
Sözlü sınav	Karşılıklı Konuşma Sözlü Anlatım

Tablo 8

HEDEF	SORU TİPİ	SORU ADETİ	PUAN	SÜRE	TOPLAM PUAN	AÇIKLAMA
Okuma	eşleştirme doğru/ yanlış çoktan seçme metni sıraya koyma	20	10-6-5-4	40'	25	- gazete haberlerini, ana hatlarıyla anlayabilme - kişisel mektuplardaki duygu ve düşünceleri anlayabilme - metindeki ana fikri çıkarabilme
Dinleme	doğru/ yanlış çoktan seçme	11	16-9	30'	25	- kulak alışkanlığını geliştirme - doğal ortama yatkınlığı sağlama - günlük konuşmaları takip edebilme - radyo ve televizyon yayınlarının ana fikrini anlayabilme
Yazma	yönergede verilen bir mektuba cevap yazma	1	4-18-3	30'	25	- gelişmeler ve olaylar hakkında haberleşebilmek için mektup veya elektronik posta yoluyla yazılabilmek
Karşılıklı Konuşma	iki kursiyere farklı ama birbiriyle bağlantılı iki yönerge verilerek konuşmalarını sağlamak	1	4-3-4-4	15'	15	- konuşmayı sürdürebilmek - şaşırma, mutluluk, üzüntü gibi duyguları ifade edebilme - karşılıklı fikir alışverişinde bulunma
Sözlü Anlatım	verilen bir metin ile ilgili özet ve değerlendirme	2	4-3-3	15'	10	- kısa bir alıntıyı metne sadık kalarak basit bir dille aktarabilme - metin ile ilgili kişisel düşünceleri açıklayabilme
TOPLAM		35	100	130'	100	

Tablo 9 Belirtke Tablosu

Hazırlanan ve uygulanan sınavların içeriği aşağıdaki belirtke tablosunda görülmektedir (Tablo 9). Her sınavın neyi ölçmesi gerektiği ve kursiyerlere soruları cevaplamaları için ne kadar süre verilmesi gerektiği de bu tabloda belirtilmektedir.

Sınavların değerlendirilmesi, okuma, dinleme ve yazılı anlatım bölümlerinde belirlenen not çizelgesine göre yapılmaktadır. Ancak, karşılıklı konuşma ve sözlü

Karşılıklı Konuşma Sözlü Anlatım	Tutarlılık	Genel geçerliliği olan bir çok konuda konuşabilmesi ve kendi bakış açısını değerlendirebilmesi için geniş ve yeterli derecede konuşma çeşitliliğine sahip olmalıdır; konuşma esnasında belirgin bir şekilde sözcükler aramaz ve konuşmasını birkaç cümle yapısı yardımıyla yapmaz.
	Doğruluk	İletişimde, dilbilgisine hakim bir davranış gösterir. Yanlış anlamalara yol açacak hatalar yapmaz ve yaptığı hataları kendisi düzeltir.
	Akıcılık	Konuşma akışını aynı hızda sürdürebilir. Duruma göre sözcük veya tümce kalıplarını bulmada biraz düşünse bile bu durum konuşma sürecinden kopmalara yol açmaz.
	Etkileşim	İletişime doğrudan başlayabilir, gerekli durumda konuşucu rolünü üstlenebilir, isterse konuşmayı sonlandırabilir, emin olduğu konularda konuşmaya eklemeler yapabilir ve başkalarını konuşmaya davet edebilir.

Tablo 10

anlatım bölümlerinde, sınavı yürüten öğretim elemanlarının bakış açıları ve kişisel değerlendirmeleri puanlamada farklılıklar gösterebileceğinden sözel bölümdeki sınavın değerlendirilmesinin Tablo 10'da belirtilen değerlendirme ölçütlerine göre yapılması önem taşımaktadır.

Deney ve kontrol grupları

Hazırlanan öğretim programı, Ankara Üniversitesi TÖMER Tunalı Hilmi Şubesinde Türkçe öğrenen, Orta Türkçe 1B düzeyindeki öğrencilere uygulanmıştır. 13 kursiyerden oluşan bu grup deney grubu olarak değerlendirilmiştir. Kontrol grubuna ise TÖMER Kızılay Şubesinde Orta Türkçe 1B düzeyinde olan ve mevcut

DENEY GRUBU	ÖN TEST	SON TEST	FARK	TOPLAM	KONTROL GRUBU	ÖN TEST	SON TEST	FARK	TOPLAM
	61	85	24	146		65	70	5	135
82	95	13	177	60	70	10	130		
78	98	20	176	86	90	4	176		
56	80	24	136	64	75	6	139		
68	84	14	152	60	70	10	130		
77	92	15	169	80	80	-	160		
65	87	22	152	74	79	5	153		
87	100	13	187	73	90	17	163		
87	100	13	187	77	85	8	162		
65	100	35	165	63	60	-3	123		
83	89	6	172	85	70	-15	155		
86	90	4	176	80	60	-20	140		
84	93	9	177	79	75	-4	154		
X = 75,3	X = 91,7	X = 16,3	X = 167	X = 72,7	X = 74,9	X = 1,7	X = 147,6		
				X = 74	X = 83,3	-	-		

Tablo 11: İstatistiğe yönelik tutum ölçeği (Büyüköztürk: 2001)

programa devam eden öğrenciler alınmıştır. Hazırlanan sınav (ön-test) dönemin başında her iki gruba da uygulanmış ve sonuçları belirlenmiştir. Dönemin sonunda, hazırlanan sınav (son-test) her iki gruba tekrar uygulanmış ve Tablo 11’de belirtilen sonuçlar elde edilmiştir. Deney grubuna ölçütlere uygun olarak hazırlanan program uygulanırken kontrol grubu normal programına devam etmiştir.

Sonuç

Tablo 11’deki veriler, Ankara Üniversitesi TÖMER Kızılay ve Tunalı Hilmi Şubelerinde öğrenim gören öğrencilerin uygulama öncesi ve sonrasında aldıkları puanları göstermektedir. Tabloda ayrıca fark ve toplam puanlar ile bu puanlardan elde edilen ortalama puanlar gösterilmiştir.

Tablodaki fark puanlarına bakıldığında, çalışma grubu tarafından hazırlanan dinleme, okuma, karşılıklı konuşma, sözlü anlatım ve yazılı anlatım becerilerinden oluşan Avrupa Konseyi Yabancı Dil Öğretim Ölçütlerine uygun öğretim programıyla Türkçe öğrenen öğrencilerin istatistiksel başarı oranlarının olumlu olduğu gözlenmiştir.

Portfolyo destekli Türkçe öğretim programının ve sınavlarının TÖMER’in öğretim programına alınması ve bunların geliştirilmesi için çalışmalar sürdürülmektedir.

Kaynakça

- Büyüköztürk, Şener. 2001. Veri Analizi El Kitabı. Ankara: Pegem.
- Council for Cultural Cooperation 2001. Common european framework of reference for languages, learning, teaching, assesment. Cambridge: Cambridge University Press.
- Demirel, Özcan. 2000. Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme. Ankara: Pegem.
- Demirel, Özcan, 2002. Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri için Türkçe Öğretimi. Ankara: Pegem.
- Gemeinsamer Europaischer Referenzrahmen für Sprachen. Lernen. Lehren: beurteilen 2001. Münih: Langenschedit.
- Glaboniat, ua. 2002. Profil Deutsch. Langenscheidt.